

Izhaja vsak četrtek
in velja s poštnino vred
in v Mariboru s pošilja-
njem na dom

za celo leto 3 gld. — kr.

„ pol leta 1 „ 60 „

„ četrt leta — „ 80 „

Naročnina se pošilja
opravištvu v stolnem
farovžu.

Deležniki tisk. društva
dobivajo list brez po-
sebne naročnine.

SLOVENSKI GOSPODAR.

List ljudstvu v poduk.

Posamesne liste
prodaja knjigar Novak
na velikem trgu
po 5 kr. — Rokopisi
se ne vračajo, nepla-
čani listi se ne spre-
jemajo. —

Za oznanila se pla-
čuje od navadne vrsti-
ce, če se natisne en-
krat, 8 kr., dvakrat 12
kr., trikrat 16 kr.

Štajerski dež. zbor.

XIV. seja 10. okt. Poslanec Seidl vpraša vlado, kedaj da misli takse za štolo urediti. Ker je velik prijatelj posebno slovenske duhovšine, mu vlada vse prepočasi dela, češ, da bi se že bila morala s škofi porazumeti, kakor tudi zahteva postava od 7. maja 1874. — Poglavitna stvar bila je v tej seji obravnavati zastran reguliranja Mure po vladnem predlogu. Ker smo v poročilu VI. seje, v kateri je bil načrt postave dež. zborni predložen, ob kratkem vse povedali in se pri sklepanju nič bistvenega ni premenilo, zavračamo bralca na poročilo o VI. seji. Tukaj naj dostavimo, da se ima po postavi (§. 3.) pri razdelitvi desetinke letnih stroškov na okraje in srenje gledati na to, v katerem okraju ali v kateri srenji da bo več dela in bo toraj tudi okraju ali srenji več koristi iz reguliranja prihajalo. V razmeri dela in koristi spada tudi večja svota na dotične okraje in srenje, kar imajo zvedenci določiti. — Sprejeti ste bile tudi dve resoluciji k tej postavi: 1. vlado pripraviti, da bi se reguliranje prej kot v 20 letih dovršilo; 2. da se vlada za reguliranje levega pobrežja z ogersko vlado pogodi.

Po nasvetu posebnega odbora sklene zbor, da se zastran stroškov sovražnega napada l. 1809 adresa do svetlega cesarja odpravi, v kateri se prosi, da naj finanč. ministerstvu ukažejo, z dež. odborom vnovič v dogovor stopiti in stvar dognati. Potem se dovoli več postavkov letnega proračuna.

XV. seja 12. okt. Poslanec Reuter vpraša vlado zastran druge višje sodnije za spodnje Štajersko v Mariboru. Da se ustanovi, je gotovo, kedaj pa, še zdaj ni znano. — Dr. Dominkuš stavi do vlade vprašanje zastran ponemčevanja slovenskih šol. Opiral se je g. poslanec posebno na učni načrt obsegajoč „določbe o nemškem jeziku na nemških narodnih šolah“ po Štajerskem, ki ga je dež. šol. nadzornik g. Rožek

letos m. septembra izročil deželni učiteljski skupščini v Gradcu. Iz tega načrta izpeljuje g. poslanec po vsej pravici odločni namen dež. šol. gospodske, slovensko šolo popolnem ponemčiti, vrh tega pa toliko zahteva od učiteljev in učencev, da bi po tem načrtu učitelji morali naravnoč poduk v narodnem jeziku opustiti, da postavljeni namen v nemščini dosežejo, — se ve da le komaj na pol! — Po tem načrtu so naše narodne šole naenkrat potisnjene v dobo pred letom 1848, kajti poglaviti namen vsega šolanja bi zopet bil: nemščina, ktere bi se naj otroci naučili, kolikor le mogoče; materinščina služi le za — metlo, da se nemščini v šolah vsi napotki odstranijo. Dr. Dominkuš toraj vpraša vlado: Hoče-li visoka vlada te določbe o nemščini v nenemških šolah na Štajerskem izvrševati? 2. Ali se po vladinih mislih te določbe skladajo z določbami člena XIX. ustava od 21. dec. 1861 o splošnih gravicah občanov? — Odgovor na to v eni poslednjih sej je bil, da vlada narodnosti noče krivice delati, da šol ne ponemčuje (?), da le dela, kar je prav itd. (V pojasnjenje še dostavljamo iz „Slov. Učitelja“ to-le: Odbor učiteljske skupščine v Gradcu ni mogel vladnega načrta za podlago svojih posvetovanj sprejeti, ampak je izdelal druge določbe, katerim služi za ravnilo: slovenščina učni jezik, nemščina (v višjih oddelkih) učni predmet ali tvarina. Proti tem določbam pa govori g. Robič, okr. šolski nadzornik v Mariboru in — padejo z 2 glasova večine. Stvar je zdaj pri okr. svetih, in če nas pametni narodni učitelji nadloge ne rešijo, postanejo ljudske šole — ponemčevališča brez vse učne vrednosti!)

Predlog fin. odseka o vravnjanji plačil in službinih doklad za deželne uradnike se sprejme z dostavkom, da so naj koncipisti 2. vrste enako postavljeni s koncipisti 1. vrste. Sprejme se tudi statut pokojninskega fonda za dež. uradnike.

Za šolske potrebe je postavljeno v proračunu 848.000 gld., dohodkov ima biti 437.660

gld., toraj prevzame dež. blagajnica 410.340 gld. — Da se pomanjkanju učiteljev v okoliščini pride, se sprejme predlog, da se naj na gornjem Štajerskem tudi pripravniška ustanovi; dež. predsednik dostavi, da se s tem tudi minister nauka strinja in je stvar že napeljana.

Zdaj pride na vrsto najvažnejša stvar: preuredba srenjske postave. V odborovem imenu poročal je pl. Čok, vlado je zastopal svetovalec namestnijske g. žl. Kallina. Poročevalec izreče, da odbor po natančnem posvetovanju (in posvetil mu je najbolj g. Herman) ne more priporočati načrta nove srenjske postave, kakor ga je dež. odbor izdelal in dež. zbor v pretresu odboru izročil. Sploh ni zdaj pravi čas, skleniti novo srenjsko postavo, ker so misli o njeni preuredbi, o sredstvih in potih njenega izvrševanja tako različne, in vsaka stranka s svojo mislijo tako tišči, da ni upati, ka bi ktera kaj popustila in se udala pri sklepanju. — Skoro vsi srenjski zastopi so se izrekli proti vpeljevanju upravnih srenj (Verwaltungs-Gemeinden), v drugih rečeh so si pa tako navskriž misli, da ni mogoče prav spoznati, v čem da bi se naj srenjska postava preuredila. Odbor toraj ne more druga, kakor da nasvetuje za zdaj dostavek k postavi, po katerem se spremeni tek inštalacije v krajnih policijskih zadevah.

Po Hermanovem predlogu se sklene, da se predpoldne rešijo dotične peticije, popoldne pa začne razgovor o tej stvari. S tem seja preneha do 4. ure popoldne. (Kakor je veselo, da je mnogo slov. srenj dotično prošnje, v „Gosp.“ razglašeno, podpisalo in dež. odboru poslalo, tako je bilo napaka, da so v nekaterih srenjah peticijo nekoliko spremenili. V taci rečeh treba složnosti in „Gosp.“ ni po svojih mislih peticije narisal, marveč po natančnem preiščevanju tega, kar mislijo najbolj zvedeni, za blagor srenj najbolj vneti gospodje, kakor Herman, žl. Kaiserfeld in drugi. Bodite toraj prepričani, da smo in vam bomo vselej le to nasvetovali, kar je pravo in koristno. Vredn.)

Nadaljuje se 15. seja 12. okt. na večer. V občni debati poprime prvi besedo g. Herman. Jedro njegovega prelepega, globoko premišljenega in z bodečimi dovtipi zasoljenega govora je, da izvrševanje krajne policije ne spada v srenjsko nego v državno upravo. Tako je bilo do leta 1864, ko so okrajne gosposke tudi policijo v srenjah po svojih organih, posebno po žandarmeriji, izvrševale ter je bil red in mir. Leta 1864 so se pa naenkrat policijski posli pod lepo donečim imenom „samouprave“ ali „avtonomije“ gosposkam vzeli in naložili srenjam, ki niso na to ne pripravljene, ne podučene in ne vredne bile, sredstva za izvrševanje policije so pa — pri političnih gosposkah ostale! Vse bi si bile morale srenje same priskrbeti; ker pa ni

šlo in tudi iti ni moglo, izumila se je pravlica o „neživetnosti“ srenj, ter so že bile nekterikrat v nevarnosti, v kazni za to zgubiti svojo samoupravo. — Žandarmeriji so roke zvezane, ker imajo srenje same za varnost skrbeti; toraj bi moral žandarm tata še le pri županu zatožiti, in ta ga sme s svojim policajem zgrabiti, če se namreč tatu tako dolgo čakati poljubi. — Tudi okr. zastopi ne morejo pomagati, ker imajo sicer svojo „samoupravo“, so pa tudi kakor srenje vojaki brez orožja. Pri tej priliki dokazuje Herman, da so silni stroški, ki jih okr. zastopi stanejo, tako rekoč zavržen denar. Za leto 1874 znašajo stroški vseh okr. zastopov na Štajerskem 1 milijon in 16.165 gld.! Uprava sama stane 39.305 gld., za policijo je postavljenih 25.588 gld., za razne stroške še navrh: 92.768 gld. Za graškim ima največ stroška šent-lenarški okraj, namreč 49.320 gld., potem ptujski: 45.400 gld. in mariborski: 40.720 gld. V šent-lenarškem okraju je samo za ceste v račun postavljenih 41.000 gld., od vsega zneska pa pride na vsacega človeka (okraj šteje samo 17.000 duš) 3 gld. okrajnega davka, kar je grozno! Tudi za prebivalstvo ptujskega okraja je okrajna šibra vse previsoka, kajti so ljudje bolj ubogi, in ker se nihče za gmotno stanje kmeta ne briga, gre drug za drugim od svoje kmetije! (In vendar v Ptuj in obližju vse „mladoslovencev“ gomezi! Vredn.) Iz tega pa — pravi Herman — sledi, da so okr. zastopi sami najbolj potrebni, da jih vlada nadzoruje, kajti velik del denarja, ki ga potrošijo, je prav zgubljena stvar!

Tudi okr. gosposke ne morejo srenjam pomagati, ker so preobširne ter ne morejo pregledavati srenj, vrh tega so tudi s pisarijami preobložene in morajo ustav čuvati proti „klerikalnim agitacijam“!

Potem kaže, kako da dvojna deželna oblast: namestnija in deželni odbor druga drugo overate in dvojnih stroškov prizadevate; deželna uprava stane na leto 200.000 gld., in ravno toliko za iste službe vladna uprava. —

(Kar g. Herman na dalje o sedanjem šolskem stanju govori, je skoz in skoz resnično; vsaj že tudi patroni novih šolskih naprav z glavami skimavajo, rekoč: Šola gre strašno naglo — rakovo pot! Eden neslovenskih marib. poslanec, ki je letos svojega sina v gimnazijo dal, se je bridko pritoževal, kako malo da nemški fant pravilne nemščine v pismu ume. Otroci se ničesar temeljitega več ne naučijo — to je splošna pritožba, in v „Marbg. Ztg.“ smeši neki stari učitelj sedanje pedagoge s svojo „staro“ učbo, pri kateri je stokrat več dosegel kakor se doseže zdaj z vsemi „kunšti“, po katerih se večidel le zlati čas v šoli trati.)

Ni se toraj čuditi — sklepa Herman — da pri mnogovrstnih deželnih in cesarskih oblastnijah, pri toliki zmesi posvetovalnih skupščin in izvrševal-

nih organov upravna mašina tako težko in počasi dela, še celo zastaja; da javna varnost peša, nezadovoljnost narašča, ljudstvo pa če dalje bolj obožava in zanikerno postaja ter pada v neko vmemarnost, pri kateri tudi državi na korist več ni. Pri vsem tem pa vlada — roke križem drži! Zastran prevažnih srenjskih zadev nema vlada druge želje in ne ve nič boljšega predlagati, kakor da se za preskrbljevanje krajne policije upravne srenje napravijo, češ, da bi polit. gospodske s toliko srenjami ne imele opraviti in se brigale za svoje višje náloge, in da se ne razdere zopet upravna sostava!... Obžalovati moram, reče Herman, da ne gleda visoka vlada pri tem na svojo dolžnost in na korist ljudstva, ampak le na svojo tožljivost (Bequemlichkeit); kajti o tem vendar ni dvomiti, da krajna policija ni in biti ne more srenjska stvar, ampak je dolžnost države. Iz te tožljivosti menda tudi prihaja, da se vlada navadno ustavlja ločenju srenj, ki so umetno združene bile. — Dokler se politična uprava ne premeni, se tudi srenjske zadeve k boljemu obrniti ne morejo. Ko bi bil ob svojem času obveljal Hohenwartov predlog, ko je hotel osnovanje pol. gospodsk deželnim zborom prepustiti, katerim ta stvar tudi pripada, bi se bili že zdavno po svojih razmerah in potrebah vredili.

Da se vsa politična uprava tako prenaredi, da bodo mogle gospodske v srenjah zvrševati krajno policijo, terja posebna resolucija, katero Herman tako-le razlaga: Treba pred vsem prave dež. samouprave, da se vlada ne vtika v deželne razmere, potem pa manjših okrajnih gospodsk na več krajih, ki bodo imele politično kakor sodnijsko oblast. Poleg njih naj bodo za gospodarske zadeve okr. zastopi, katerim pomaga okr. gosposka sklepe zvrševati. Pod okr. gosposko so katastrofalne kot samostalne krajne srenje, ki se pečajo s svojo lastno upravo in pomagajo okrajni gosposki v rečeh, spadajočih v javno upravo (n. pr. policija), gosposka jih pa naj v tem podučuje in podpira. Nad okr. gosposkami so okrožne oblastnije (Kreisbehörden), katerim stojé na strani okrožni zastopi, izvoljeni izmed okrajnih zastopov, ki delajo v svojem področju tako kakor okr. zastopi. — Na čelu pa stoji — v smislu oktoberske diplome — ena sama deželna vlada, ki je le deželnemu zboru odgovorna, toraj zares avtonomna, ter opravlja vse, kar pripada zdaj dvem oblastnijam: deželnemu odboru in deželni ces. vladi. Svobodna deželna vlada imenuje vse uradnike, gospodari z dež. premoženjem, oddaje vsako leto državi, kar državi pripada, vse drugo pa obrača deželi na korist.

Tu imate — je končal g. Herman — preprosto, cenó in krepko deželno upravo, ki je primerna željam, potrebam in zgodovinskim pomnjenjem ljudstva, ki pripušča tudi dovolj svobodnega

gibanja. Tako samostalno dež. vlado ima sednja Hrvatska, enake si želé tudi druge dežele.

Brandstetter in Seidl sta pobijala odsekove predloge. Seidl je posebno poudarjal, da bi „glavne srenje“ (Hauptgemeinden) vsem zlegom v okom prišle, da pa on nema več upanja, da bi v dež. zboru — iz te moke bilo kedaj kruha! — Schmitt z Marenberga govoril je celó pametno v Hermanovem smislu. Ravno tako Hammer-Purgstall; nasprotovali pa so: dr. Rechbauer, Reuter, baron Rast. Poročevalec Čok pa krepko zagovarja odsekove predloge, ki se tudi vsi z večino glasov sprejmó, in sicer resolucija do vlade: da se vsa javna uprava predelati mora, ker sicer ni mogoče, srenjskih zadev vrediti; potem dva dostavka k sedanji srenjski postavi: 1. da se proti naredbam v policijskih zadevah, ki prihajajo po §. 31. srenjskega reda od srenjskega odbora, kakor tudi 2. proti onim naredbam, ki prihajajo v policijskih zadevah od župana, pritožbe oglašajo pri politični gosposki, ki po zaslišanju župana odloči. Pritožbe se morajo v 14 dneh potem, ko so naredbe strankam do znanja prišle, županu izročiti, ki jih — potem pol. gosposki odda. —

In čemu to? V ta namen, da bodo pol. gosposke bolj pazile na to, kar se v srenjah godi; iz druge strani se pa prepričale, da v svoji sedanji sostavi ne sodijo za to, ter se bo tako samo po sebi zgoditi moralo to, kar resolucija zahteva.

Za resolucijo in za dostavka so glasovali vsi konservativni Nemci, izmed slovenskih poslancev pa le Herman in Schmitt; proti so glasovali trije mladoslovenci: dr. Dominkuš, dr. Srnec in dr. Vošnjak, z njimi tudi Šnidržič in Brandstetter, Seidl, Neckerman, Rast in „mladi“ nemški liberalci, med katerimi je tudi bil sicer zmerni Kellersperg. — Resolucija je bila sprejeta z 28 proti 22, prvi dostavek s 25 proti 22, drugi pa s 30 proti 23 glasom. Z našo stranko so v tej reči glasovali tudi: Carneri, Hackelberg, H.-Purgstall, oba Kaiserfelda, Lohninger, prof. Michl, svetnik dež. vlade Neupauer itd.

Na koncu bodi hvala izrečena vsem slovenskim občinam, ki so nas poslušale in deželnemu odboru peticije poslale. Tako je prav! Kdor se dan denešnji za pravično stvar ne oglašá in ne poteza, ni pravi državlján, in tisti še najmanj, ki ničesar ne berejo in so toraj nevedneži v najvažnejših stvareh. Nevednost je največ kriva, da se srenjske homatije tako dolgo motajo!

Gospodarske stvari.

Setev za klajo.

„Ktero travno ali deteljno seme bi bilo najbolje na dobre njive sejati ra-